

HET BEGINSSEL VAN DE VRIJE BESCHIKKING OVER DE SCHADEVERGOEDING EN DE BEGROTING VAN DE SCHADE IN GEVAL VAN HULP VAN DERDEN: DE VRUWILLIGE HULP DOOR FAMILIELEDEN

Inge De Braekeleer

Onder de wetenschappelijke begeleiding van
Prof. dr. W. Van Gerven

I. INLEIDING

Het opzet van deze bijdrage bestaat erin enige toelichting te verschaffen inzake de materie van hulp van derden. Het is mijn bedoeling hierbij rechts-vergelijkend te werk te gaan.

Alvorens tot een rechtsvergelijking over te gaan, is het logisch de materie van hulp van derden in onze Belgische rechtssfeer te bekijken. Hoewel men in de Arbeidsongevallenwet een specifieke regeling aantreft inzake hulp van derden en dit begrip ook voorkomt in andere takken van het sociaal recht, is deze bijdrage beperkt tot het gemene aansprakelijkheidsrecht (art. 1382 B.W.).

Na een korte begripsomschrijving en een heel summiere vergelijking met twee stelsels uit het sociaal recht, neem ik het Cassatiearrest van 30 november 1977 onder ogen. Dit arrest bracht immers een belangrijke wijziging aan inzake hulp van derden. Daarna ga ik in op de evaluatie van de hulp. Tenslotte wil ik het beginsel van de vrije beschikking over de schadevergoeding bespreken.

Vervolgens zou ik -zoals gezegd- een rechtsvergelijking willen maken met voornamelijk Frankrijk, Engeland, Nederland en Duitsland. Hierbij is het mijn bedoeling relevante vergelijkings- of verschilpunten te vinden met België.

II. BELGIE

A. BEGRIPSOMSCHRJVING

“Hulp van derden” is in het Belgische juridische jargon de term voor de hulp, de bijstand en het toezicht die een gehandicapte nodig heeft wanneer hij niet meer in staat is de gewone bezigheden van het dagelijkse leven uit te voeren.¹ Concreter

¹ M. VANDEWEERDT, “Hulp van derden in de Belgische verzekeringsgeneeskundige praktijk” in

gaat het bijvoorbeeld om de hulp die hij nodig heeft bij het zich verplaatsen, zich voeden, zich aan- en uitkleden, zich wassen, ...²

In het gemene recht wordt de menselijke schade ingedeeld in morele en materiële schade. Hulp van derden valt onder de laatstgenoemde. Recent werd er een nieuw begrippenkader ingevoerd, dat de uniformiteit zou kunnen bevorderen met de begrippen gebruikt in de sociale zekerheid.³ Naar dit begrippeninstrumentarium gaat mijn voorkeur uit. De menselijke schade wordt hierin opgedeeld in enerzijds het verlies van arbeidsinkomen en anderzijds het welzijnsverlies (ook nog gezondheidsschade genoemd). Wanneer iemand hulp van derden nodig heeft, kunnen we spreken van een vorm van welzijnsverlies voortspruitend uit het teloorgaan van de eigen zelfstandigheid of zelfredzaamheid.⁴ Meer bepaald valt de term "hulp van derden" onder de zogenaamde "situationele verzorging", *i.e.* één van de schadeposten die we onder het welzijnsverlies kunnen brengen. Deze "situationele verzorging" bestaat zowel uit het verstrekken van hulpmiddelen en voorzieningen aan een gehandicapte als uit het ter beschikking stellen van menselijke hulp. Het is deze menselijke hulp die bedoeld wordt met de term "hulp van derden".⁵

*B. KORTE VERGELIJKING MET TWEE STELSELS UIT HET SOCIAAL RECHT*⁶

De term "hulp van derden" stamt uit het gemene recht, maar is ook doorgedrongen in talrijke takken van het sociaal recht. Hoewel deze bijdrage beperkt blijft tot het gemene recht, zou ik toch een korte vergelijking willen maken met twee stelsels uit het sociaal recht, waar men ook de hulp van derden kent.

In het gemene recht (schade uit onrechtmatige daad) bestaan er geen positief-rechtelijke regels betreffende de evaluatie van de behoefte aan hulp van derden. De schade moet in principe zo concreet mogelijk worden beschreven. Wat de schadeloosstelling betreft, eist de wet dat de schade zo volledig mogelijk wordt opgeheven. Om aan deze eis te voldoen, moet de schade in haar werkelijke en volle omvang worden opgezocht.

In de professionele risicoverzekeringen (arbeidsongevallen en beroepsziekten) bestaan er evenmin positiefrechtelijke voorschriften met betrekking tot de evaluatie van de behoefte aan hulp van derden. Echter, inzake schadeloosstelling

Hulp van derden. Schade evalueren in de praktijk, M. VANDEWEERDT, J. ROODHOOF, M. VAN ACKER en B. NICKMANS (eds.), Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1992, 12.

² Luik 27 februari 1985, *R.G.A.R.* 1987, nr. 11302.

³ J. ROODHOOF, "Rechtspraakoverzicht inzake hulp van derden in Arbeidsongevallenwet en gemeen recht" in *Hulp van derden. Schade evalueren in de praktijk*, M. VANDEWEERDT, J. ROODHOOF, M. VAN ACKER en B. NICKMANS (eds.), Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1992, 40.

⁴ J. ROODHOOF, "De vergoeding voor hulp van derden in de Arbeidsongevallenwet en in het burgerrechtelijke aansprakelijkheidsrecht", *T.B.B.R.* 1991, 601.

⁵ M. VANDEWEERDT, "Hulp van derden in de Belgische verzekeringsgeneeskundige praktijk" *l.c.*, 12.

⁶ M. VANDEWEERDT, "Hulp van derden in de Belgische verzekeringsgeneeskundige praktijk" *l.c.*, 13-14.

bepaalt de wet dat de vergoeding voor deze vorm van schade een welbepaald maximum niet mag overschrijden.⁷ De evaluatie gebeurt dus, net zoals in het gemene recht, in concreto. De schadeloosstelling is evenwel aan een forfaitaire begrenzing gebonden.

In het stelsel van de tegemoetkomingen aan gehandicapten is zowel de evaluatie van de behoefte aan hulp als de vergoeding ervoor gebonden aan wettelijk vastgelegde regels.⁸

C. HET CASSATIEARREST VAN 30 NOVEMBER 1977

1. PROBLEEMSCHETS

In het gemene aansprakelijkheidsrecht is het vaak zo dat een gehandicapte die hulp en toezicht nodig heeft van iemand anders pas een beroep kan doen op een bezoldigde persoon nadat hij door de derde aansprakelijke is vergoed. Het komt dan ook vaak voor dat de noodzakelijke hulp verleend wordt door vrienden of naaste familieleden.

De rechtspraak was echter van oordeel dat de vrijwillige hulp door familieleden of vrienden niet in aanmerking kwam voor schadevergoeding. Pas wanneer het slachtoffer het bewijs kon voorleggen dat deze personen effectief werden betaald voor hun diensten, kon er sprake zijn van schadevergoeding.⁹ Zo besliste het Hof van Beroep van Brussel bijvoorbeeld¹⁰ dat “het inderdaad waarschijnlijk is dat de toestand van de burgerlijke partij zo aanzienlijke en alleen door zijn echtgenote verstreekbare verzorging vereist dat deze laatste verplicht is een beroep te doen op een bezoldigde bediende om ter compensatie van de aan die verzorging bestede tijd en de daardoor veroorzaakte vermoeidheid, in haar plaats een deel van haar gewoon huishoudelijk werk te verrichten; (...) dat de burgerlijke partij niet bewijst dat zij inderdaad een beroep gedaan heeft op een dergelijke gezinsverzorging”. Bovendien wordt er in het arrest van 16 februari 1977 van hetzelfde Hof¹¹ geargumenteed dat “het bijkomend werk en de extra vermoeidheid slechts een persoonlijke schade van de echtgenote kunnen uitmaken”. Op grond van deze overwegingen had het slachtoffer geen recht op een vergoeding voor de schade die voor hem ontstaan is uit het feit dat hij nood had aan hulp van een derde persoon.

2. CASSATIEARREST 30 NOVEMBER 1977¹²

Een belangrijk arrest in deze problematiek is het arrest van het Hof van Cassatie van 30 november 1977. Dit arrest veroordeelt beide voornoemde arresten van het

⁷ Art. 4 Arbeidsongevallenwet; art. 102 Wet 29 december 1990 houdende sociale bepalingen, *B.S.* 9 januari 1991.

⁸ Wet 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkoming aan gehandicapten, *B.S.* 6 augustus 1987.

⁹ R.O. DALCQ et F. GLANSBORFF, “Examen de jurisprudence (1973-1979). La responsabilité délictuelle et quasi-délictuelle”, *R.C.J.B.* 1981, nr. 155.

¹⁰ Brussel 25 mei 1976, onuitg.

¹¹ Brussel 16 februari 1977 onuitg.

¹² Cass. 30 november 1977, *Arr. Cass.* 1978, 368, *Pas.* 1978, I, 351 en *R.W.* 1978-79, 1157.

Hof te Brussel die de schadevergoeding aan het slachtoffer van een onrechtmatige daad die ten gevolge daarvan de hulp nodig heeft van een derde persoon afhankelijk stellen van de voorwaarde dat het slachtoffer niet de vrijwillige hulp van een derde heeft kunnen genieten.

Het Hof van Cassatie stelt dat “de door een ongeoorloofd feit veroorzaakte aantasting van de fysieke integriteit waardoor het slachtoffer genoodzaakt wordt tot een voortdurend beroep op de hulp van een derde, op zich een voor vergoeding vatbare materiële schade uitmaakt”. Daaraan doet geen afbreuk, het feit dat de echtgenote *in casu* de hulp verleent op vrijwillige basis. Deze hulp “stoelt immers op een oorzaak die zonder enig verband is met de fout van de veroorzaker van het ongeval”. Bijgevolg kan deze hulp niet in aanmerking worden genomen bij de schadebegroting. Er moet dus een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de nood aan hulp van een derde en anderzijds de manier waarop aan deze nood wordt tegemoetgekomen. Het feit dat iemand nood heeft aan de hulp van een derde persoon is voldoende om hem daarvoor een schadevergoeding toe te kennen, ongeacht of deze hulp verleend wordt door familieleden op vrijwillige basis of door een bezoldigd persoon.¹³ In een aantal arresten wordt verwezen naar de theorie die in dit Cassatiearrest wordt verdedigd.¹⁴ Deze stelling werd in 1992 vastgelegd in de wet, meer bepaald in de wet op de landverzekeringsovereenkomst. In zijn artikel 83 bepaalt deze wet immers dat het bedrag van de schadevergoeding niet mag verschillen naar gelang van het gebruik dat de benadeelde ervan zal maken.

¹³ R.O. DALCQ et G. SCHAMPS, “Examen de jurisprudence (1987-1993). La responsabilité délictuelle et quasi-délictuelle”, *R.C.J.B.* 1995, nr. 191.

¹⁴ Luik 1 april 1983, *R.G.A.R.* 1984, nr. 10819; Brussel 19 januari 1987, *R.G.A.R.* 1988, nr. 11378; Luik 10 maart 1988, *R.G.A.R.* 1990, nr. 11737; Antwerpen 29 april 1988, *De Verz.* 1991, 146; Brussel 29 november 1988, *R.G.A.R.* 1991, nr. 11778; Brussel 30 maart 1993, *De Verz.* 1993, 605, noot M. LAMBERT.

D. DE EVALUATIE VAN DE HULP

1. WELKE HULP KOMT VOOR VERGOEDING IN AANMERKING?

Uit het voorgaande weten we reeds dat het slachtoffer van een onrechtmatige daad, waardoor deze de hulp nodig heeft van een derde persoon, recht heeft op schadevergoeding, ongeacht de manier waarop deze hulp hem verstrekt wordt. Nu zou ik willen ingaan op welke hulp precies in aanmerking komt voor vergoeding. De rechtspraak stelt eensgezind dat hulp verleend bij elementaire levensbehoeften in aanmerking komt voor vergoeding.¹⁵ Het Hof van Beroep te Luik¹⁶ somt enkele van deze behoeften op: het zich kunnen verplaatsen, zich voeden, persoonlijke hygiëne, het zich aan- en uitkleden, zich wassen, alsook de hulp bij het voeren van de huishouding. Ook de problemen bij incontinentie komen in aanmerking, alsook de hulp om boodschappen te doen.¹⁷ Nochtans moeten de activiteiten waarbij hulp nodig kan zijn, niet beperkt blijven tot de primaire levensverrichtingen. Men kan eveneens hulp vragen voor andere bezigheden, zoals het onderhoud van woning en tuin, het beheer van geld en goederen, alsook voor een hele reeks van sociale activiteiten die voor de gehandicapte een afgesloten gebied vormen.¹⁸

Over de vraag of de hulp actief moet worden verleend of dat een louter passieve aanwezigheid met het oog op het uitoefenen van toezicht volstaat, bestaat onenigheid.

Een eerste groep uitspraken neemt aan dat een bestendige aanwezigheid bij de getroffene in aanmerking komt voor dezelfde vergoeding als actieve hulp, wanneer zulke aanwezigheid vereist is.¹⁹

Het Hof van Beroep te Antwerpen daarentegen is van oordeel dat de hulp niet permanent kan worden genoemd, wanneer er 24 uur op 24 iemand aanwezig moet zijn. *In casu* bleek dat de hulp slechts gedurende 3 à 4 uur per dag werkelijk actief was en voor de rest bestond uit waakperioden en zelfs niet-actieve perioden van verschillende uren. Het Hof besliste vervolgens op basis van de redelijkheid een vergoeding te geven ten belope van 6 uur/dag.²⁰

Een tussenoplossing wordt gegeven door de rechtbank te Brussel. Zij verdeelt de permanente hulp aan een persoon met tetraplegie in verschillende perioden. Er zijn 4 uur technische prestaties vereist waarvoor de helper het niveau van ambulancier zou moeten hebben, 7 uur werk voor een gezinshelpster en 14 uur passieve aanwezigheid. De beste methode bestaat er dus in een verschillende vergoeding toe te kennen naargelang de aard en de omvang van de verleende

¹⁵ Luik 27 februari 1985, *R.G.A.R.* 1987, nr. 11302; Antwerpen 6 november 1987, *Limb. Rechtsl.* 1987, 217; Brussel 7 mei 1987, *R.G.A.R.* 1988, nr. 11361.

¹⁶ Luik 27 februari 1985, *R.G.A.R.* 1987, nr. 11302.

¹⁷ Antwerpen 6 november 1987, *Limb. Rechtsl.* 1987, 217.

¹⁸ M. VANDEWEERDT, "Hulp van derden in de Belgische verzekeringsgeneeskundige praktijk" *l.c.*, 20.

¹⁹ Brussel 19 januari 1987, *R.G.A.R.* 1988, nr. 11380.

²⁰ Antwerpen 6 november 1987, *Limb. Rechtsl.* 1987, 224; J. ROODHOOF, "Rechtspraak-overzicht inzake hulp van derden in arbeidsongevallenwet en gemeen recht" *l.c.*, 44.

prestaties. Helaas kende de rechtbank hier *ex aequo et bono* een bedrag van 2.000 fr./dag in plaats van concreet de werkelijke kostprijs van de hulp na te gaan.²¹

2. IS DE GETROFFENE VRIJ DE HULP TE KIEZEN DIE HIJ WIL?

Het slachtoffer is niet verplicht een beroep te doen op één of ander organisme. Hij moet binnen de regels van beperking van de schade vrij kunnen kiezen door wie hij wenst geholpen te worden.²² Wanneer de geboden middelen even goed zijn, maar de financiële kosten eraan verbonden duidelijk verschillen, zal de keuzevrijheid eventueel worden beperkt, overeenkomstig de regels van de schadebeperkingsplicht die rust op het slachtoffer. Een belangrijk criterium hierbij is de redelijkheid.²³

3. WELKE IS DE EVALUATIEMETHODE?

Art. 1382 B.W. houdt in dat de schade geleden door de fout van een ander, zonder beperking vergoed moet worden; geheel de schade moet worden vergoed. Om hieraan te voldoen, moet de schade, die erin bestaat de hulp van derden nodig te hebben, *in concreto* worden geëvalueerd.²⁴

Bij de evaluatie van de behoefte aan hulp van derden in het gemene recht maakt men een onderscheid tussen twee periodes, namelijk enerzijds de periode die zich situeert vóór de rechterlijke uitspraak, en anderzijds de periode erna. De geleden schade zal steeds worden uitgedrukt in een globale som. Voor de toekomst zal een kapitaal of een rente worden toegekend.²⁵ De rechtspraak is niet eensgezind over de meest geschikte wijze van vergoeding wanneer het gaat over hulp van derden. Een aantal rechterlijke uitspraken kiest voor de uitbetaling van een kapitaal. De toekenning van een kapitaal heeft het grote voordeel dat het geld onmiddellijk beschikbaar is wanneer er zich plots een wijziging zou voordoen in de toestand van de getroffene.²⁶ Het Hof van Beroep te Antwerpen overweegt dat het recht op integrale vergoeding onmiddellijk volgt op het schadeverwekkend feit. Het Hof leidt daaruit af dat de aansprakelijke derde direct de volledige vergoeding voor hulp van derden moet betalen.²⁷ Tal van rechterlijke uitspraken verkiezen daarentegen de toekenning van een geïndexeerde rente.

Een bezwaar tegen deze methode is het solvabiliteitsprobleem. In de zaak “Terkamerenbos” wenste de appelland de toekenning van een kapitaal te verkrijgen omdat de aansprakelijke (*in casu* de stad Brussel) een slecht betaler is,

²¹ Rb. Brussel 16 december 1988, *Bull. Ass.* 1989, 512.

²² Antwerpen 6 november 1987, *Limb. Rechtsl.* 1987, 225.

²³ J. RONSE, *Schade en schadeloosstelling*, Gent, Story-Scientia, 1984, 173; J. ROODHOOF, “De vergoeding voor hulp van derden in de Arbeidsongevallenwet en in het burgerrechtelijke aansprakelijkheidsrecht” *l.c.*, 607.

²⁴ J. ROODHOOF, “De vergoeding voor hulp van derden in de Arbeidsongevallenwet en in het burgerrechtelijke aansprakelijkheidsrecht” *l.c.*, 606.

²⁵ J. ROODHOOF, “Rechtspraakoverzicht inzake hulp van derden in Arbeidsongevallenwet en gemeen recht” *l.c.*, 45.

²⁶ Rb. Brussel 16 december 1988, *Bull. Ass.* 1989, 512.

²⁷ Antwerpen 6 november 1987, *Limb. Rechtsl.* 1987, 225.

hetgeen voortdurend problemen zou meebrengen wanneer het Hof maandelijksse betalingen zou toestaan. Het Hof was echter van oordeel dat dit nadeel niet opwoog tegen de voordelen van een geïndexeerde rente.²⁸

De getroffen en zijn vaak gewone mensen die niet gespecialiseerd zijn in het beheren van grote sommen geld. De “het-kan-niet-op” gedachte kan in zulke omstandigheden leiden tot verspillingen.²⁹ Een geïndexeerde rente geeft aan de slachtoffers een bescherming tegen personen die profijt zouden kunnen halen uit de vaak enorme sommen geld die aan de getroffen worden uitbetaald. Bovendien wordt de onzekerheid over de sociaal-economische toestand enigszins opgevangen. Inflatie en munterrosie kunnen immers leiden tot een aantasting van de koopkracht van een som geld.

Door het toekennen van een rente brengt men de getroffen eigenlijk in een soortgelijke situatie als die waarin hij zich bevond vóór het schadegeval. Maandelijks kan hij beschikken over bepaalde inkomsten. Hij wordt niet geconfronteerd met een globale som die hij voor de rest van zijn leven moet beheren.³⁰

Nog een aantal andere arresten kent inzake hulp van derden een geïndexeerde rente toe, zonder hiervoor enige motivering te geven.³¹

Na deze korte bespreking van de voor- en nadelen van een rente of een kapitaal, is het mijns inziens aangewezen een geïndexeerde rente toe te kennen in plaats van een kapitaal uit te keren.

²⁸ Zie J. ROODHOOFT, “Rechtspraakoverzicht inzake hulp van derden in Arbeidsongevallenwet en gemeen recht” *l.c.*, 49; Brussel 7 mei 1987, *R.G.A.R.* 1988, nr. 11361.

²⁹ Zie M. VANDEWEERDT, noot onder Corr. Leuven 18 december 1987, *T.B.B.R.* 1989, 358.

³⁰ Luik 27 februari 1985, *R.G.A.R.* 1987, nr. 11302.

³¹ B.v. Antwerpen 29 april 1988, *De Verz.* 1991, 146; Antwerpen 29 april 1993, *Turnh. Rechtsl.* 1993, 136; Rb. Luik 2 maart 1992, *De Verz.* 1992, 569.

E. HET BEGINSSEL VAN DE VRIJE BESCHIKKING OVER DE SCHADEVERGOEDING

1. PRINCIPE

Zodra de schadevergoeding het vermogen van de getroffen binnenkomt, mag hij erover beschikken zoals hij dat zelf wil. Hij mag, net zoals voor elk ander goed, deze schadevergoeding aanwenden voor om het even welk doel.³² Dit beginsel werd bevestigd in artikel 83 van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst. Dit artikel bepaalt dat de benadeelde vrij beschikt over de door de verzekeraar verschuldigde schadevergoeding en voegt er ook aan toe dat het bedrag van de schadevergoeding niet mag verschillen naar gelang van het gebruik dat de benadeelde ervan zal maken. Hoewel deze bepaling is opgenomen in de wet op de landverzekeringsovereenkomst, bevestigt ze een vanzelfsprekend beginsel in het gemene aansprakelijkheids-recht. Het slachtoffer van een ongeval, veroorzaakt door de fout van een derde aansprakelijke, mag de hem toegekende schadevergoeding steeds gebruiken zoals hij dat wenst, zonder dat hij de bestemming ervan moet rechtvaardigen en zonder dat de derde aansprakelijke het bedrag van de schadevergoeding kan beïnvloeden.³³

2. HET VRIJE BESCHIKKINGSBEGINSSEL EN DE SCHADEVERGOEDING VOOR HULP VAN EEN DERDE

Zoals reeds gezegd werd bij de bespreking van het Cassatiearrest van 30 november 1977, heeft het slachtoffer van een onrechtmatige daad die daardoor de hulp nodig heeft van een derde, recht op schadevergoeding voor deze hulp, zelfs wanneer deze hem vrijwillig gegeven wordt door familieleden. Hij heeft dus de vrije beschikking over zijn schadevergoeding. Hij mag dit bedrag aanwenden om een te bezoldigen persoon aan te stellen, maar hij mag er eveneens een andere bestemming aan geven.

Niettegenstaande deze Cassatierechtspraak, blijven de rechters terughoudend om de reële kostprijs van een bezoldigde hulp toe te kennen, wanneer er geen bewijsstukken voorhanden zijn die deze kosten aangeven. Dit blijkt onder andere uit een arrest van het Hof van Beroep te Brussel.³⁴ *In casu* heeft het slachtoffer behoefte aan een permanente bijstand.

Deze wordt verleend door de moeder. Voor de schade in de toekomst wordt een rente toegekend. Voor de periode waarin de moeder bijstand kan verlenen, wordt 1.500 fr. per dag toegestaan. Voor de periode van betaalde bijstand door derden wordt rekening gehouden met de werkelijke kostprijs. De rente wordt slechts toegekend mits men documenten voorlegt waaruit de kosten blijken. Er bestaat een tendens om lagere vergoedingen toe te kennen, die *ex aequo et bono* worden vastgesteld. Deze tendens gaat niet alleen in tegen het voornoemde arrest van het

³² R.O. DALCQ, *Traité de la responsabilité civile*, II, *Les Nouvelles*, Brussel, Larcier, 1962, nr. 4278.

³³ R.O. DALCQ, "Les assurances de responsabilité, questions générales" in *La loi du 25 juin 1992 sur le contrat d'assurance terrestre*, M. FONTAINE et J.M. BINON (eds.), Brussel, Bruylant, 1993, 201.

³⁴ Brussel 19 januari 1987, *R.G.A.R.* 1988, nr. 11378.

Hof van Cassatie, maar schendt evenzeer de rechten van het slachtoffer die immers geen enkele zekerheid heeft ook in de toekomst op vrijwillige hulp van familieleden te kunnen rekenen.³⁵ Stelt men de schadevergoeding afhankelijk van de bestemming die men eraan zal geven, dan blijft er van het vrije beschikkingsbeginsel niet veel meer over!

*F. EEN KRITISCHE NOOT BIJ DE HULP DOOR EEN VRIJWILLIGE
HULPVERLENER*

In het voorgaande ging mijn aandacht vooral uit naar het slachtoffer die door de fout van een derde aansprakelijke de hulp nodig zou hebben van een derde persoon voor de bezigheden van het dagelijkse leven. We weten reeds dat hij hiervoor recht heeft op een schadevergoeding, zelfs bij hulp verleend door familieleden op vrijwillige basis. Maar we weten ook dat er een beginsel bestaat inzake de vrije beschikking over de schadevergoeding. Dit kan voor gevolg hebben dat familieleden in de kou blijven staan.

Doorgaans ligt het wel niet in de bedoeling van deze familieleden grote sommen geld op te strijken; ze verzorgen het slachtoffer uit bezorgdheid en genegenheid. Maar de situatie ligt wel anders als deze naasten hun bezoldigd werk moeten opzeggen om de hulp op behoorlijke wijze te kunnen verschaffen. Kunnen deze familieleden zich rechtstreeks richten tot de derde aansprakelijke voor de geleden schade? Een duidelijk antwoord op deze vraag is er niet. Een schaars aantal arresten kent aan de familieleden zelf een vergoeding toe in plaats van aan het slachtoffer zelf.³⁶ Indien het slachtoffer reeds een schadevergoeding heeft verworven, moet de derde aansprakelijke dan het verweer opbouwen dat hij moeilijk twee keer kan betalen voor dezelfde schade? Of gaat het hier om een verschillende schade? Het Cassatiearrest van 30 november 1977 heeft zich alleszins niet aan deze problematiek gewaagd.

³⁵ D. DE CALLATAY, "L'affectation des dommages et intérêts et la détermination du dommage" in *Mélanges R.O. Dalcq: responsabilités et assurances*, R.O. DALCQ (ed.), Brussel, Larcier, 1994, 320.

³⁶ Brussel 23 juli 1986, *De Verz.* 1988, 135 (Toekenning van een vergoeding wegens geboden hulp aan de inwonende zusters van het slachtoffer).

III. FRANKRIJK

A. DE FRANSE RECHTSPRAAK INZAKE HULP VAN DERDEN

Net zoals in België, kent men in het Franse aansprakelijkheidsrecht de schadevergoeding voor hulp van derden. Men spreekt over “assistance d'une tierce personne”. De eventuele vrijwillige hulp die door familieleden aan het slachtoffer gegeven wordt, leidt ook hier tot discussie bij de schadebegroting. Het principe van de integrale vergoeding uit het gemene aansprakelijkheidsrecht neemt hierbij een centrale plaats in.

Moet men bij de toekenning van schadevergoeding voor hulp van derden rekening houden met het feit dat deze hulp eventueel vrijwillig wordt verleend door naaste familieleden? Indien het antwoord op deze vraag bevestigend is, zou dit leiden tot een lagere vergoeding in vergelijking met de situatie waar het slachtoffer een beroep doet op een bezoldigde hulp.

De criminele kamer van het Franse Hof van Cassatie verzet zich tegen de toekenning van een lagere vergoeding in geval van hulp verleend door naaste familieleden. Deze houding komt bijvoorbeeld tot uiting in een arrest van 11 oktober 1988.³⁷ *In casu* kreeg het slachtoffer een lagere vergoeding toegewezen voor hulp van derden omdat hij behoorde tot een grote familie. Het Hof van Beroep te Lyon was immers van oordeel dat het in dienst nemen van een bezoldigde hulp niet nodig zou zijn gezien de familiale toestand van het slachtoffer. De criminele kamer van het Hof van Cassatie was het met deze stelling niet eens. Bij het begroten van de schadevergoeding voor hulp van derden, mag geen rekening worden gehouden met de houding die familieleden van het slachtoffer eventueel zouden kunnen aannemen door in de toekomst hulp te verschaffen. De argumentatie van de criminele kamer is in overeenstemming met een belangrijk principe uit het Franse schadevergoedings-recht, met name dat men bij het begroten van de schadevergoeding geen rekening mag houden met hypothetische gebeurtenissen om de vergoeding aan het slachtoffer te verminderen. Het principe van de integrale vergoeding moet voorop staan bij de evaluatie van de schade. Rekening houden met eventuele familiale hulp zou dit principe aan het wankelen kunnen brengen.³⁸

De houding van de criminele kamer respecteert ook een tweede belangrijk principe uit het Franse aansprakelijkheidsrecht, namelijk het beginsel van de vrije beschikking over de schadevergoeding. Volgens dit beginsel moet een slachtoffer de mogelijkheid hebben om gelijk welke bestemming te geven aan zijn schadevergoeding. Volgens Le Tourneau “entre l'indemnité dans le patrimoine de la victime qui peut en faire ce que bon lui semble, la conserver dans un bas de laine ou un coffre-fort, la placer, la donner à une oeuvre ou la dilapider en folles fêtes selon son bon plaisir. Ce qui compte, en définitive, c'est que la victime ait la possibilité de réparer si elle en a envie”.³⁹ Omwille van het vrije

³⁷ Cass. crim. 11 oktober 1988, *Bull. crim.* 1988, nr. 337.

³⁸ B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations*, I, *Responsabilité délictuelle*, Parijs, Litec, 1996, 541.

³⁹ P. LE TOURNEAU, *La responsabilité civile*, Parijs, Dalloz, 1982, 336.

beschikkingsbeginsel is het dus niet mogelijk bij de schadebegroting rekening te houden met de eventuele bestemming die aan deze vergoeding zal worden gegeven. Het is bijgevolg niet relevant te weten of de hulp al dan niet vrijwillig verleend wordt. Het slachtoffer is immers vrij om de hem toegekende schadevergoeding niet te gebruiken voor het betalen van een hulpkracht.⁴⁰ Maar geldt dit vrije beschikkingsbeginsel steeds absoluut? Mogen rechters aan de door hen toegekende rente -de meeste gebruikelijke vergoedingsvorm bij hulp van derden- nooit een bestemming geven? Het antwoord op deze vraag is negatief. In het kader van de hulp van derden is er immers een belangrijke beperking te vermelden op het vrije beschikkings-beginsel. In geval een nieuwe hospitalisatie noodzakelijk zou zijn, mag de rechter bepalen dat de renten die nog uitbetaald moeten worden voor de hulp van een derde persoon, bij voorkeur zullen worden aangewend om de hospitalisatiekosten te betalen.⁴¹

De tweede civiele kamer van het Hof van Cassatie nam daarentegen een heel tegengesteld standpunt in. Volgens deze kamer moest men een onderscheid maken tussen de vrijwillige hulp door familieleden en de bezoldigde hulp door een vreemde derde. Het feit dat familieleden hulp boden, kon aanleiding geven tot een vermindering van de aan het slachtoffer toegekende vergoeding.⁴² Een argument voor deze stellingname zou kunnen zijn dat men wou vermijden dat het slachtoffer zich gaat verrijken doordat hij de hem toegekende schadevergoeding voor hulp van derden niet effectief aanwendt voor een bezoldigde hulp. Dit standpunt van de civiele kamer was echter niet in overeenstemming met de twee voornoemde principes uit het Franse aansprakelijkheidsrecht. Ten eerste hield men hier rekening met een hypothetische gebeurtenis namelijk de eventuele hulp van familieleden. Het is echter helemaal niet zeker dat de naaste familieleden effectief hulp zullen verlenen, en als ze dat al doen kan het zijn dat ze er niet in slagen dit te doen gedurende het ganse leven van het slachtoffer. Ten tweede miskent dit standpunt het vrije beschikkingsbeginsel.⁴³

Aan deze ambiguïteit in de Franse rechtspraak van het Hof van Cassatie is recent verandering gebracht. Een belangrijk arrest hierbij is het arrest van 14 oktober 1992. In dit arrest stelt men dat de schadevergoeding toegekend voor de hulp van een derde persoon niet verminderd mag worden in geval van familiale hulp. Het bedrag van deze schadevergoeding mag ook niet onderworpen worden aan het voorleggen van stukken die de effectieve kosten aantonen.⁴⁴

Het Franse Hof van Cassatie stelt dus het principe van de totale vergoeding voor hulp van een derde centraal zonder rekening te houden met de eventuele familiale hulp die het slachtoffer zou kunnen genieten. Waar het op aankomt, is de schade die het slachtoffer lijdt, integraal te vergoeden.⁴⁵ De schade die er hier onder andere in bestaat de hulp nodig te hebben voor allerlei bezigheden van het dagelijkse leven, hypothekeert immers heel zijn leven.

⁴⁰ P. JOURDAIN, "Responsabilité civile", *R.T.D.C.* 1989, 338.

⁴¹ Cass. crim. 30 mei 1989, *R.T.D.C.* 1990, 93, obs. P. JOURDAIN.

⁴² Cass. 2e civ., 21 juni 1989, *Bull. civ.* 1989, nr. 133.

⁴³ P. JOURDAIN, "Responsabilité civile", *R.T.D.C.* 1990, 94.

⁴⁴ Cass. 2e civ., 14 oktober 1992, *Bull. civ.* 1992, nr. 239.

⁴⁵ B. STARCK, H. ROLAND et L. BOYER, *o.c.*, 540.

B. EEN VERGELIJKING MET HET BELGISCHE RECHT

Zowel in Frankrijk als in België kent men aan het slachtoffer van een onrechtmatige daad, die daardoor de hulp nodig heeft van een derde, een schadevergoeding toe, zelfs wanneer deze hulp hem vrijwillig verleend wordt door familieleden. De schade die vergoed moet worden bestaat er immers in de hulp nodig te hebben van een andere persoon voor de bezigheden van het dagelijkse leven. De wijze waarop deze hulp wordt voldaan, is niet relevant bij de schadebegroting.

In beide landen argumenteert men de voorgaande stelling door een verband te leggen met het vrije beschikkingsbeginsel, dat inhoudt dat een slachtoffer aan de hem toegekende schadevergoeding gelijk welke bestemming mag geven. Zou men bij de schadebegroting rekening houden met de bestemming die het slachtoffer aan zijn vergoeding zal geven, dan blijft er van de vrije beschikking niet veel meer over.

In beide landen staat ook het principe van een integrale vergoeding centraal. Dit principe zou in het gedrang kunnen komen wanneer men bij de schadebegroting rekening zou houden met een eventuele vrijwillige hulp van naaste familieleden. Het slachtoffer heeft immers geen enkele zekerheid dat familieleden deze hulp zullen (blijven) verschaffen. Moet hij dan toch een beroep doen op een te bezoldigen hulp, dan heeft hij hiervoor geen schadevergoeding gekregen.

IV. ENGELAND

A. DE ENGELSE RECHTSPRAAK INZAKE "HULP VAN DERDEN"

Net zoals in België het geval was, is de tendens in de Engelse rechtspraak lang zo geweest dat een slachtoffer die de hulp nodig had van een derde persoon geen recht had op schadevergoeding, wanneer deze hulp hem vrijwillig werd verleend door familieleden. Men leidde dit impliciet af uit zaken waar de hulp eerst vrijwillig werd verschaft door bijvoorbeeld de echtgenote van het slachtoffer en nadien op bezoldigde basis; de schadevergoeding werd pas berekend vanaf het ogenblik dat de hulp bezoldigd moest worden.⁴⁶

Hierin is duidelijk verandering gekomen. Vooral begin de jaren '70 kwam dit probleem op de voorgrond te staan. Twee belangrijke arresten in deze materie zijn *Cunningham v. Harrison* en *Donnelly v. Joyce*, respectievelijk van 1973 en 1974. Een belangrijk recent arrest is *Hunt v. Severs* van 1993, waar vooral de uitspraak van het House of Lords een belangrijke wending aan deze problematiek zal geven.

In *Cunningham v. Harrison* wordt een eerste aanzet gegeven om tot een oplossing te komen in verband met vrijwillige hulp van familieleden. Lord DENNING, Master of the Rolls, zegt immers dat, zelfs bij vrijwillige hulp van familieleden,

⁴⁶ H. McGREGOR, *McGregor on Damages*, Londen, Sweet and Maxwell, 1980, nr. 1206.

het slachtoffer recht heeft op de waarde van de geboden hulp. Maar hij voegt er wel aan toe dat het slachtoffer deze schadevergoeding zou moeten aanwenden om degene die de hulp verschaft heeft, te betalen.⁴⁷ Hoewel de hulpverlener geen rechtstreekse vordering kan instellen tegen de derde aansprakelijke, heeft hij op die manier toch de mogelijkheid om vergoeding te krijgen voor zijn geboden hulp en verzorging.

Deze problematiek kwam echter overvloedig aan bod in de zaak *Donnelly v. Joyce*.⁴⁸ In deze zaak gaat het om een jongetje van 6 jaar dat betrokken raakt in een verkeersongeval, met als gevolg dat hij voortdurend de hulp nodig heeft van anderen. De moeder van het slachtoffer stopt met werken om deze hulp te kunnen verschaffen. Het slachtoffer krijgt een bepaalde schadevergoeding toegewezen voor het verlies van inkomen van zijn moeder. De derde aansprakelijke gaat in beroep tegen deze schadevergoeding omdat hij van oordeel is dat het verlies aan arbeidsinkomen van de moeder niet in aanmerking komt voor vergoeding in de verhouding slachtoffer - derde aansprakelijke. Het gaat immers niet om een schade van het slachtoffer zelf, maar wel om een schade van zijn moeder.

Om aan dergelijke moeilijkheden in verband met de schadevergoeding een einde te stellen heeft het Court of Appeal een duidelijk standpunt ingenomen. Lord Justice MEGAW stelt dat een slachtoffer die door de fout van een derde aansprakelijke hulp en toezicht nodig heeft, het recht heeft om deze schade te laten vergoeden. De manier waarop deze hulp wordt gegeven, is irrelevant. De schadevergoeding aan het slachtoffer mag dus niet minder zijn wanneer hij kan genieten van de vrijwillige bijstand van familieleden. De schade die het slachtoffer lijdt, en die bijgevolg vergoed moet worden, bestaat immers alleen uit het feit nood te hebben aan hulp.⁴⁹ Deze benadering werd ook in latere zaken in verband met vrijwillige hulp van familieleden en de schadevergoeding hiervoor gevolgd.⁵⁰

Een kritische vraag hierbij kan wel zijn wat er bijvoorbeeld moet gebeuren indien familieleden hun werk opgeven om de nodige hulp aan het slachtoffer te kunnen bieden. In *Donnelly v. Joyce* heeft men immers alleen aandacht voor de schade die het slachtoffer lijdt.

Een recent heel belangrijk arrest in deze materie is *Hunt v. Severs*.⁵¹ Deze zaak heeft geleid tot twee uitspraken namelijk enerzijds van het Court of Appeal en anderzijds van het House of Lords. Het slachtoffer in deze zaak kon, net zoals in *Donnelly v. Joyce*, rekenen op de vrijwillige hulp van een familielid. Een bijkomende moeilijkheid was echter dat het familielid tegelijkertijd de derde aansprakelijke was. De vraag die in dit verband rees, was of deze derde aansprakelijke nog schadevergoeding moest betalen voor de hulp die het slachtoffer ten gevolge van het ongeval nodig had, vermits hij deze hulp vrijwillig had verleend. Het antwoord van het Court of Appeal is bevestigend, zich hierbij

⁴⁷ Court of Appeal, *Cunningham v. Harrison*, 17 mei 1973, *Q.B.* 1973, 952.

⁴⁸ Court of Appeal, *Donnelly v. Joyce*, 18 mei 1974, *Q.B.* 1974, 454.

⁴⁹ Court of Appeal, *Donnelly v. Joyce*, 18 mei 1974, *Q.B.* 1974, 462.

⁵⁰ *B.v. Taylor v. Bristol Omnibus, W.L.R.* 1975, 1054.

⁵¹ Court of Appeal, *Hunt v. Severs*, 12 mei 1993, *W.L.R.* 1993, 558; House of Lords, *Hunt v. Severs*, 28 april 1994, *W.L.R.* 1994, 602.

steunend op *Donnelly v. Joyce*. Het slachtoffer heeft recht op schadevergoeding voor de hulp die ze ten gevolge van de fout van de derde aansprakelijke nodig heeft, *ongeacht de manier waarop aan deze hulp wordt tegemoetgekomen*.⁵² De diensten die *in casu* vrijwillig verleend worden door de derde aansprakelijke zelf moeten in dezelfde categorie geplaatst worden als de diensten vrijwillig verleend door een derde partij. Deze zijn toevallig verworven voordelen die niet beschouwd mogen worden als een vermindering van de schade van het slachtoffer.⁵³ Deze gevestigde rechtspraak van *Donnelly v. Joyce* is door de uitspraak van het House of Lords in de zaak *Hunt v. Severs* van zijn voetstuk gehaald. Dit rechtscollege gaat er -net zoals in *Donnelly v. Joyce*- wel nog steeds van uit dat de basis van de schadeclaim de nood aan hulp en verzorging kan zijn, maar het gaat niet meer akkoord met de stelling dat de bron van waaruit deze hulp geboden wordt irrelevant is. Men steunt zich op het eerstgenoemde arrest *Cunningham v. Harrison* doordat men een vrijwillige hulpverlener de mogelijkheid wil geven eigen vergoeding te verwerven voor geboden diensten. Meer bepaald sluit men zich aan bij Lord DENNING die stelt dat het slachtoffer die schadevergoeding krijgt voor de hem verleende vrijwillige hulp, deze vergoeding moet laten toekomen aan de vrijwillige hulpverlener.⁵⁴

B. EEN VERGELIJKING MET HET BELGISCHE RECHT

Steunend op de laatste uitspraak in *Hunt v. Severs* is er een duidelijk verschil op te merken tussen de Engelse en de Belgische rechtspraak. Waar men in België de aandacht trekt op de nood aan hulp die een schade uitmaakt voor het slachtoffer, heeft men in Engeland, naast het slachtoffer, ook oog voor de persoon die de hulp vrijwillig verleent. Volgens Lord BRIDGE OF HARWICH bestaat het centrale doel van de schadevergoeding erin deze vrijwillige helper te vergoeden.⁵⁵ Mijns inziens is dit een goede instelling omdat degene die op vrijwillige basis hulp biedt, maar daardoor bijvoorbeeld zijn job aan de kant moet schuiven, toch op een zekere vergoeding kan rekenen. In België daarentegen staat het slachtoffer centraal. Deze heeft immers recht op schadevergoeding voor de hulp die hij ten gevolge van de fout van een derde aansprakelijke nodig heeft, zelfs als deze hem vrijwillig verleend wordt door naaste familieleden. Maar wat een vergoeding aan deze familieleden zelf betreft, is de rechtspraak heel schaars.

V. NEDERLAND

A. HET NEDERLANDSE RECHT INZAKE HULP VAN DERDEN

Bij de bespreking van de hulp van derden in het Nederlandse recht wil ik mij toespitsen op de situatie waar deze hulp vrijwillig wordt verleend door

⁵² Court of Appeal, *Donnelly v. Joyce*, 18 mei 1974, *Q.B.* 1974, 462.

⁵³ Court of Appeal, *Hunt v. Severs*, 12 mei 1993, *W.L.R.* 1993, 570.

⁵⁴ House of Lords, *Hunt v. Severs*, *W.L.R.* 1994, 609-611.

⁵⁵ House of Lords, *Hunt v. Severs*, 28 april 1994, *W.L.R.* 1994, 611.

familieleden van het slachtoffer, die ten gevolge daarvan (tijdelijk) hun werk opgeven. Een essentiële vraag hierbij is of deze nauwe verwanten schadevergoeding kunnen vorderen voor de inkomensschade die ze lijden.

Naar NBW (art. 107) kan het familielid de inkomensschade verhalen op de voor het letsel aansprakelijke persoon, op voorwaarde dat de schadevergoeding voor deze schade beperkt is tot de kosten die het slachtoffer zelf had kunnen vorderen, wanneer hij een betaalde kracht had aangetrokken. Hoewel de derde zelf dus schadevergoeding kan vorderen voor zijn inkomensschade, is er toch een beperking in die zin dat hij zijn schade niet zonder meer volledig kan verhalen op de derde aansprakelijke. Als grens moet worden gesteld dat de derde niet meer kan vorderen dan de gewonde zou hebben gekund; dat wil zeggen de redelijke kosten van herstel. Deze kosten bedragen niet meer dan betaalde krachten zouden kosten. Bijgevolg krijgt bijvoorbeeld de directeur met topsalaris die onbetaald verlof neemt om zijn vrouw te verplegen, slechts een deel van zijn schade vergoed. Het gaat hier om een redelijke regel, want als de derde (familielid) niet zou zijn ingesprongen, zou de gekwetste de kosten hebben moeten maken.⁵⁶

Een recent voorbeeld bij de problematiek van hulp van derden is de uitspraak van de rechtbank te Amsterdam van 17 maart 1994.⁵⁷ Het uitgangspunt bij de bepaling van de hoogte van kosten van thuisverpleging is *in casu* dat het slachtoffer continu verzorging nodig heeft. De moeder van het slachtoffer heeft de dagelijkse verzorging op zich genomen. De eisers stellen de verzorgingskosten op het bedrag van het door de moeder gederfde netto-inkomen van 30.000 gulden per jaar. De rechtbank overweegt dat de noodzakelijke verpleging, indien ze verricht zou worden door professionele hulpverleners, aanzienlijk duurder zou zijn dan thans gevorderd. De keuze om de verzorging door de moeder te laten verrichten, brengt met zich mee dat voor deze verzorging een redelijke vergoeding op zijn plaats is, *welke als schade van het slachtoffer moet worden aangemerkt*. Een vergoeding van 30.000 gulden per jaar wordt niet onredelijk geacht.

Onder het oude recht (art. 1407 B.W.) was het onzeker of de reeds genoemde inkomensschade van derden voor vergoeding in aanmerking kwam. Voor een regel als nu onder de werking van art. 107 geldt, was toen geen goede grondslag te vinden. Alleen de gewonde zelf had immers onder de werking van art. 1407 een vordering tot schadevergoeding. Aan derden die ten gevolge van het letsel van het slachtoffer schade leden, werd iedere vordering ontzegd. In de praktijk werd de bewuste schadepost dan ook dikwijls aan de gewonde zelf vergoed, die deze vergoeding vervolgens moest afdragen aan de betrokken derde.⁵⁸

B. EEN VERGELIJKING MET HET BELGISCHE RECHT

⁵⁶ P.C. KNOL, *Vergoeding van letselschade volgens huidig en komend recht*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1986, 30.

⁵⁷ Rb. Amsterdam 17 maart 1994, *VR* 1995, nr. 204.

⁵⁸ Zie Rb. Utrecht, 8 januari 1958, *VR* 1959, nr. 93; Rb. Breda, 25 november 1958, *VR* 1959, nr. 97. Het arrest van de rechtbank te Breda argumenteert dat aan de verplichting tot schadevergoeding niet afdoet dat huishoudelijke hulp geboden wordt door de dochter van het slachtoffer. De dochter liet immers haar bezoldigd werk in de steek; aan haar komt bijgevolg loon toe voor huishoudelijke arbeid.

In de Belgische rechtspraak wordt er geen duidelijk antwoord gegeven op de vraag of de familieleden zich rechtstreeks tot de derde aansprakelijke kunnen richten voor de vergoeding van hun inkomensverlies, dat ze lijden door hun werk op te geven om zodoende het slachtoffer efficiënt te kunnen verzorgen. Het belangrijke Cassatiearrest van 30 november 1977 inzake hulp van derden heeft zich alleszins niet over dit probleem uitgesproken. Een klein aantal arresten heeft zich wel gewaagd aan het toekennen van een vergoeding aan het familielid zelf, maar deze vormen toch eerder de uitzondering dan de regel.

In het NBW is men aan deze problematiek tegemoetgekomen. Waar onder het oude recht (art. 1407 B.W.) iedere vordering aan een derde werd ontzegd, heeft deze nu de mogelijkheid om zich rechtstreeks te richten tot de derde aansprakelijke voor de inkomensschade die hij lijdt door zijn job aan de kant te schuiven om het slachtoffer te verzorgen. De schadevergoeding waarop de derde aanspraak kan maken, is wel beperkt tot de kosten die het slachtoffer zelf had kunnen vorderen, wanneer hij een betaalde kracht had aangetrokken. De gedachte is dat het bij deze kosten slechts gaat om een verplaatsing van de schade. De aansprakelijkheid van de schuldenaar wordt in haar totaliteit dus niet verhoogd. Derden hoeven zich dus niet meer te laten weerhouden van hun bereidheid om de bewuste kosten te maken door de omstandigheid dat zij de kosten niet en de gekwetste ze wel zou kunnen terugvorderen.

VI. DUITSLAND

A. DE DUITSE RECHTSPRAAK INZAKE HULP VAN DERDEN

In § 843 I BGB ligt de aanspraak vervat op schadevergoeding voor een verhoogde behoefte. Men spreekt over “Anspruch auf Ersatz wegen vermehrte Bedürfnisse”. Deze aanspraak omvat de kosten voor het gezondheidsherstel van het slachtoffer of voor de verbetering van zijn toestand. Daaronder vallen onder meer verzorgingskosten. Deze kosten komen ook voor vergoeding in aanmerking wanneer de gewonde verzorgd wordt door nauwe familieleden op voorwaarde dat de verzorgingsprestaties, die in het kader van de wettige levensgemeenschap of in de ouder-kind verhouding verleend worden, de gebruikelijke prestaties overschrijden.⁵⁹ Wanneer een slachtoffer ten gevolge van de fout van een derde aansprakelijke nood heeft aan hulp voor de bezigheden van het dagelijkse leven, zullen deze hulpprestaties vaak de gebruikelijke zorgen te boven gaan. Het slachtoffer dat zijn leven lang gehandicapt zal blijven, zal immers veel meer aandacht en zorg nodig hebben dan vóór het ongeval.

Het slachtoffer dat een vordering instelt op grond van § 843 I BGB zal als schadevergoeding een rente toegekend krijgen. Deze rente zal herzienbaar zijn, wanneer voor de extra verzorging van het slachtoffer een vreemde hulpverlener moet worden aangetrokken. Daartoe bestaat geen aanleiding, zolang de verzorging in familieverband minder duur kan gebeuren.⁶⁰

Zoals reeds vaak aangehaald, komt het frequent voor dat familieleden hun bezoldigd werk opzeggen om het slachtoffer op behoorlijke wijze te kunnen verzorgen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een moeder haar job aan de kant zet om haar gewonde kind te kunnen verzorgen. Het slachtoffer kan schadevergoeding krijgen voor de inkomensschade die het familielid lijdt. In principe heeft het slachtoffer dan de beslissingsvrijheid om de som die hij van de derde aansprakelijke ontvangen heeft, al dan niet te laten toekomen aan het familielid. Daarom heeft men in het Duitse recht pogingen ondernomen om het slachtoffer te verplichten de familieleden terug te betalen. Zodoende ontvingen de familieleden toch een vergoeding voor het inkomensverlies dat ze leden.⁶¹

De verzorgingsprestaties die aan het slachtoffer gegeven worden door nauwe familieleden op vrijwillige basis komen voor vergoeding in aanmerking op grond van § 843 I BGB. Hier wordt geen link gelegd met het vrije beschikkingsbeginsel.⁶² Het slachtoffer heeft recht op vergoeding omdat hij een hogere nood heeft aan hulp en bijstand dan vóór het schadegeval.

⁵⁹ BGH 3 Juli 1973, *VersR* 1973, 1067; LANGE, H., *Schadenersatz*, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1990, 310.

⁶⁰ BGH 3 Juli 1973, *VersR* 1973, 1068.

⁶¹ B.S. MARKESINIS, *The German law of torts*, Oxford, Clarendon Press, 1994, 915.

⁶² Zie G. SCHIEMANN, “Schadenersatz und Praktikabilität. Zur Dispositionsfreiheit des Geschädigten” in *Festschrift für Erich Steffen. Der Schadenersatz und seine Deckung*, E. DEUTSCH, E. KLINGMULLER en H.J. KULLMANN (eds.), Berlijn, Walter de Gruyter, 1995, 410.

B. EEN VERGELIJKING MET HET BELGISCHE RECHT

Waar men in het Belgische recht alleen oog heeft voor het slachtoffer, heeft men in het Duitse recht ook oog gehad voor de familieleden zelf die inkomensschade oplopen door hulp te bieden aan het slachtoffer. Net zoals in het Engelse recht heeft men getracht om aan het slachtoffer een verplichting op te leggen om enige vergoeding te laten toekomen aan het familielid. Mijns inziens zou men -net zoals in Nederland- nog verder moeten gaan in die zin dat men aan het familielid zelf een vordering toekent tegen de derde aansprakelijke.

In België heeft het slachtoffer die ten gevolge van de fout van een derde aansprakelijke de hulp nodig heeft van een derde recht op schadevergoeding, zelfs bij vrijwillige hulp door familieleden. Deze theorie tracht men, mijns inziens, te verklaren door een beroep te doen op het vrije beschikkingsbeginsel. Rekening houden bij de schadebegroting met de bestemming die het slachtoffer aan zijn vergoeding zal geven, zou immers een aantasting betekenen van het vrije beschikkingsbeginsel. In Duitsland daarentegen heeft men het verband met de vrije beschikking niet gemaakt.

VII. BESLUIT

Hoewel men in het Belgische sociaal recht een tamelijk ruime literatuur vindt inzake hulp van derden, heeft men zich in het gemene recht vrij stil gehouden rond deze materie. Nochtans vormen de kosten van hulpverlening door derden een belangrijke schadepost bij de evaluatie van de menselijke schade.

In alle bestudeerde landen is men het erover eens dat een slachtoffer, die ten gevolge van de fout van een derde aansprakelijke hulp nodig heeft van anderen, schadevergoeding kan vragen voor deze schadepost. Ook wanneer deze hulp vrijwillig verleend wordt door familieleden van het slachtoffer, heeft het slachtoffer recht op schadevergoeding.

In België en Frankrijk legt men mijns inziens een verband met het vrije beschikkingsbeginsel om deze theorie te verklaren. Dit beginsel houdt in dat het slachtoffer de mogelijkheid moet hebben om gelijk welke bestemming aan zijn schadevergoeding te geven. Zou men bij de schadebegroting rekening houden met het feit dat de hulp op vrijwillige basis zal worden verschaft, dan kan het slachtoffer geen vrije keuze meer maken tussen een vrijwillige of een betaalde hulpkracht. In beide landen staat ook het principe van de integrale schadeloosstelling centraal. Dit principe komt ook in het gedrang wanneer men bij de schadebegroting rekening houdt met een eventuele vrijwillige hulp. Het slachtoffer heeft immers geen enkele zekerheid dat deze vrijwillige hulpverleners deze hulp zullen (blijven) verschaffen. Moet het slachtoffer dan toch een beroep doen op een betaalde hulpkracht, dan is hij hiervoor niet integraal vergoed geweest.

In Duitsland daarentegen heeft men inzake hulp van derden niet de link gelegd met de "Dispositionsfreiheit". Het slachtoffer steunt zijn vordering op § 843 I BGB.

Bij de bespreking van de hulp van derden rijst de belangrijke vraag wat er moet gebeuren met de situatie waarin de hulp vrijwillig verleend wordt door familieleden, die ten gevolge daarvan al dan niet tijdelijk hun werk opgeven. Kunnen deze nauwe verwanten schadevergoeding vorderen van de derde aansprakelijke voor hun inkomensverlies?

In België en Frankrijk is het rond deze problematiek vrij stil gebleven. Het Belgische Cassatiearrest van 30 november 1977 heeft zich alleszins niet aan deze problematiek gewaagd. De meeste arresten van de Hoven van Beroep volgen de theorie van dit Cassatiearrest, dat zegt dat de nood aan bijstand een schade is die eigen is aan het slachtoffer, waarvoor alleen het slachtoffer vergoeding kan vorderen. Slechts een handvol arresten kent aan de familieleden zelf een vergoeding toe.

In Engeland en Duitsland daarentegen heeft men pogingen ondernomen om het slachtoffer de verplichting op te leggen zijn familieleden te vergoeden. De schadevergoeding komt dus wel nog toe aan het slachtoffer zelf, maar deze moet deze vergoeding laten toekomen aan zijn familielid, die hem op vrijwillige basis hulp heeft geboden. Zo hebben deze familieleden toch een vergoeding ter compensatie van hun inkomensverlies.

In Nederland gaat men nog verder. Naar NBW (art. 107) kan het familielid zijn inkomensschade verhalen op de derde aansprakelijke zelf, op voorwaarde echter dat de schadevergoeding voor deze schade beperkt is tot de kosten die het slachtoffer zelf had kunnen vorderen, wanneer hij een betaalde kracht had aangetrokken. De schadevergoeding die het familielid kan opeisen, is dus beperkt tot de redelijke kosten van herstel, die niet meer bedragen dan betaalde krachten zouden kosten.

Het Belgische recht inzake schadeloosstelling zou dus nog wat kunnen leren van het Engelse, Duitse en vooral het Nederlandse recht. In deze landen heeft men immers niet alleen oog voor het slachtoffer, maar ook voor de familieleden die bereid zijn hun bezoldigd werk op te geven om het slachtoffer op behoorlijke wijze te kunnen verzorgen. Het feit dat deze familieleden de mogelijkheid hebben om hiervoor een vergoeding te ontvangen, zal voor hen een extra stimulans zijn om hun werk op te geven en hulp te verschaffen. Wie kan er immers beter voor het slachtoffer zorgen dan een familielid dat hem door en door kent?